

სტრატეგია

გასულ კვირას (18 ივნისს) დავესწარი CAMCA რეგიონალურ ფორუმს. CAMCA = ცენტრალური აზია, მონღოლეთი, კავკასია, ავღანეთი. სხვებთან ერთად ფორუმს ესწრებოდნენ დონალდ რამსფელდი, ყოფილი თავდაცვის მინისტრი — გიორგი კვირიკაშვილი, ზალმი ხალიჯადი — ამერიკის ყოფილი ელჩი ევროკავშირის ქვეყნებში და ავღანეთში, თავდაცვის მინისტრის მოადგილე 2003-2007 წლებში თინათინ ხიდაშელი.

რამაც გამოაცა, ეს იყო ენა — გეოპოლიტიკური ენა, რომელიც ზოგიერთ გამოსვლაში ხსნიდა საერთაშორისო პოლიტიკურ ქცევას, რაც ეფუძნება გეოგრაფიულ ცნებებს, როგორც არის მდებარეობა, ბუნებრივი რესურსები, ინფრასტრუქტურა, კავშირი მეზობელ ქვეყნებთან ან ფოკუსირება დიდი ძალების აქტივობაზე, რომლებიც დომინირებენ დღევანდელ მსოფლიოში, როგორებიცაა რუსეთი, ჩინეთი და აშშ. უმეტესად საუბარი ენებოდა დიდი ქვეყნების ურთიერთობას პატარა ქვეყნებთან, რომლებიც მდებარეობენ მსოფლიოს სხვადასხვა გეოგრაფიულ რეგიონებში და რომელთაც შეეხოთ სისხლიანი ომები, გაყინული კონფლიქტები და არასტაბილურობა. ყოველივე ეს უკავშირდება რესურსების გამო ბრძოლას ან დიდი ქვეყნების ინტერვენციას. ეს რეგიონებია: შუა აღმოსავლეთი, ცენტრალური აზია, ავღანეთი და კავკასია.

გეოპოლიტიკური ენა იდენტურია გასული საუკუნის 20-იანი წლების ენისა, რომელსაც დიპლომატები იყენებდნენ ვერსალის მაგიდასთან, მაგალითად, ლორდ ქურზონი, ჯორჯ კლემენსო და ლიოდ ჯორჯი. კავკასია და ცენტრალური აზია მაშინაც, როგორც ახლა, დიდი ქვეყნების მანიპულირების საგნები იყვნენ, რეგიონის პატარა ქვეყნების გაურკვეველი კავშირებით და ფიზიკური დაუცველობის პრობლემებით.

ადრეული 20-იანი წლების ენა უფრო ღიად იმპერიული იყო, ისევე როგორც პოლიტიკა. 1918 წელს საქართველო და კავკასია აღმოსავლური კითხვის ნიშნის ნაწილს წარმოადგენდნენ. ისინი მოექცნენ დიდი ქვეყნების ინტერესთა სფეროში ნავთობისა (ბაქოში) და აღმოსავლეთის ბაზრებზე სატრანზიტო ინფრასტრუქტურის გამო. გერმანიამ დაგეგმა სარკინიგზო გზა ბერლინიდან ბალდადამდე, რათა გამოწვევის წინაშე დაეყენებინა ბრიტანეთის დომინანტობა შუა აღმოსავლეთში. ლორდი ქურზონი ამტკიცებდა, რომ ამ დროისათვის კავკასია იყო გასაღები “აღმოსავლური სამყაროს ერთიანი მომავლისკენ“. მისი აზრით, საქართველო იყო კავკასიაში ცენტრალური ფიგურა; ის მოქმედებდა როგორც ბუფერული ზონა რუსეთის წინააღმდეგ და წარმოადგენდა ბუნებრივ რესურსებზე წვდომის საშუალებას. ფორუმზე მე მოვისმინე პოლიტიკოსების სტრატეგიები და ნათელი გახდა რომ, ჩვენ გადავიდგამს გარკვეული ნაბიჯები წინ. კერძოდ, დასავლეთი აღარ წყვეტს ამ სახელმწიფოების ბედს, მაგრამ, სამწუხაროდ, ძირითადი მოცემულობა ისევ სახეზეა: დიდი ქვეყნები მაინც ერევიან პატარა სახელმწიფოების ცხოვრებაში.

გამიჩნდა ასეთი კითხვა: შესაძლებელია თუ არა, თანამედროვე დიპლომატები და პოლიტიკოსები აზროვნებდნენ და საუბრობდნენ ისევ ისე, როგორც მათი წინამორბედნი, რომელთა იდეოლოგია ემყარებოდა დიდ სტრატეგიულ იდეებსა და რეგიონალურ გავლენებზე დაფუძნებული მსოფლიოს ფორმირებას, სადაც არ არის დაცული მშვიდობიანი თანაარსებობის ბალანსი. ჩვენ ველოდით ახალ მსოფლიოს, რომელიც საერთაშორისო ვაჭრობაზე, ეკონომიკურ ინტეგრაციასა და ლიბერალური ვაჭრობის პოლიტიკაზე იქნებოდა ორიენტირებული. საერთაშორისო პოლიტიკის მთავარი მოტივი იქნებოდა საერთაშორისო ლიბერალიზმი. მაგრამ რა მივიღეთ ამის სანაცვლოდ? ეკონომიკური კრიზისი, მერყევი ბაზარი და გეოპოლიტიკის განახლებული ფორმა, სადაც პატარა, ეკონომიკურად დაუცველი ქვეყნები, როგორც არის საქართველო, დარჩა იგივე არჩევანის წინაშე, რაც ჰქონდა 1918 წელს. არაფერი შეცვლილა, კავკასიაში თითქოს ისევ მე - 19 საუკუნეში ვართ.

თუ დავხედავთ რუკას, ბევრი რამ არის შეცვლილი საერთაშორისო პოლიტიკის თვალსაზრისით. მაგრამ, რაც ყველაზე შესამჩნევია, არ შეცვლილა დიდი ქვეყნების ენა და პოლიტიკა, რომელიც ისევ და ისევ მათ პოლიტიკურ ამბიციებს გამოხატავს. ისინი კვლავ ცდილობენ საკუთარი გავლენისა და კონტროლის გაძლიერებას.

თუ დავაკვირდებით საქართველოს ისტორიის გასულ 100 წელიწადს, ასევე შუა საუკუნეებს, “ქართლის ცხოვრებას“, შეგვიძლია, დავინახოთ ისტორიული მოდელი: საქართველო მუდამ დიდი იმპერიების (ბიზანტია, მონღოლეთი, ირანი, ოტომანები, რუსეთი) რკალში იყო მოქცეული. საქართველოს მდებარეობა ყოველთვის წარმოადგენდა გადაწყვეტ ფაქტორს მისი საგარეო პოლიტიკისათვის. მდებარეობამ ქვეყანას აშკარა სარგებელიც მოუტანა. თბილისი წარმოადგენდა კავკასიისათვის ბუნებრივ სავაჭრო ცენტრს, ის იყო ცენტრალური ბუნქტი კავკასიური ტრანზიტისათვის, მაგრამ, შემდეგ, რკინიგზამ და ნავთობმა გაზარდეს მეზობელი ქვეყნების მნიშვნელობა და მათი გეოპოლიტიკური ამბიციები. რუსეთის მხარდაჭერამ აფხაზეთისა და ოსეთის სეპარატიზმის მიმართ, გაართულა სიტუაცია. თუ შევადარებთ პირველი რესპუბლიკისა (1918-21) და დამოუკიდებელი რესპუბლიკის (1991 წლის შემდეგ) საგარეო პოლიტიკას, აშკარაა: საქართველოს ყოველთვის უწყევს, იბოვოს გზები, რათა თავისი გეოგრაფიული მოწყვლადობა გამოიყენოს სტრატეგიულ უპირატესობად.

საქართველოს მდგომარეობა 21-ე საუკუნის საერთაშორისო გარემოში ძალიან განსხვავებულია. მაგრამ გეოგრაფიული ფაქტორი ისევ გადამწყვეტი რჩება. მდებარეობა და რესურსები (ტრანზიტი) კვლავ იზიდავს მტაცებელ სახელმწიფოებს. ისინი ყოველნაირი საშუალებით ცდილობენ, ხელი შეუშალონ საქართველოს ინტეგრაციას ევროკავშირსა და ნატოსთან. საქართველოს საგარეო პოლიტიკის მთელი ფოკუსი კი სწორედ დასავლელ პარტნიორებთან კავშირია. ეს მისწრაფება განსაზღვრულია ქართველთა თვითშეგნებითაც, რომ ისინი ეკუთვნიან ევროპას როგორც გეოგრაფიულად, ისე კულტურულადაც.

საქართველოს მე-20 და 21-ე საუკუნეების დამოუკიდებლობის ისტორიები ილუსტრირებენ საქართველოს საგარეო პოლიტიკის უწყვეტობას და მისი, როგორც ევროპული სახელმწიფოს თვითშეგნებას.

საქართველო პატარა ქვეყანაა, რომელიც დასავლეთთან იდენტიფიცირდება; სტრატეგიულად მდებარე ორ დიდ მოქიშპე ქვეყანას შორის. მისი დამოუკიდებლობა ერთდროულად განისაზღვრება და ასევე საფრთხის ქვეშ დგება კონკურენტულ სახელმწიფო სისტემაში. ამ სიტუაციაში უსაფრთხოება დამოკიდებული ხდება სტრატეგიულ მოკავშირეებზე.

საქართველოსთვის პრობლემას წარმოადგენს დასავლეთის თავშეკავებულობა. ქვეყნის მდებარეობა საშუალებას იძლევა დასავლური ინტეგრაციისათვის, მაგრამ იმავდროულად ხელისშემშლელიც არის მისი პერიფერიულობიდან გამომდინარე. ხელისშემშლელ ფაქტორს წარმოადგენს ასევე მეზობლები, კერძოდ რუსეთი. 1918-21 წლებშიც იგივე მოდელი გვქონდა. დასავლურმა სახელმწიფოებმა ბოლოს დაამტკიცეს მათი არასანდობა.

საგარეო პოლიტიკა რომ გადაიხედოს? რამდენად საიმედოა აკვიატებული ნატო და ევროკავშირი? მთავარი კითხვა ისევ დგას კავკასიაში: შეუძლიათ პატარა ქვეყნებს საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა? შეძლებენ ისინი ამას დიდი სახელმწიფოების დანმარების გარეშე?